

Utjecaj mjera Zajedničke poljoprivredne politike na očuvanje biološke raznolikosti

Cerančević, Đurđica

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:151:461737>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-24**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Đurđica Cerančević

Prijediplomski sveučilišni studij Poljoprivreda

Smjer Bilinogojstvo

**Utjecaj mjera Zajedničke poljoprivredne politike na očuvanje biološke
raznolikosti**

Završni rad

Osijek, 2024.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Đurđica Cerančević

Prijediplomski sveučilišni studij Poljoprivreda

Smjer Bilinogojstvo

**Utjecaj mjera Zajedničke poljoprivredne politike na očuvanje biološke
raznolikosti**

Završni rad

Povjerenstvo za ocjenu završnog rada:

1. Lucija Pečurlić, mag.ing.agr., mentor
2. prof.dr.sc. Tihana Sudarić, član
3. doc.dr.sc. David Kranjac, član

Osijek, 2024.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
rad

Završni

Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek
Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda, smjer Bilinogojstvo

Đurđica Cerančević

Utjecaj mjera Zajedničke poljoprivredne politike na očuvanje biološke raznolikosti

Sažetak: Završni rad prikazuje pregled utjecaja mjera Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) na očuvanje biološke raznolikosti. Rad se posebno osvrće na reforme ZPP-a za razdoblje 2014.-2027., također proučava njihove kritike i izazove. Naposljetku se promatraju operacije kroz godine, broj njihovih korisnika te porast broja korisnika kroz godine kao i iskorištenost mjera. Kroz grafičke podatke doneseni su zaključci o mjerama ZPP-a i njihovom doprinosu smanjenju bioraznolikosti.

Ključne riječi: ZPP, agroekološke mjere, biološka raznolikost, reforma, zaštita prirode

23 stranice, 2 slike, 1 tablica, 4 grafikona

Završni rad je pohranjen u Knjižnici Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Osijek i u digitalnom repozitoriju završnih i diplomskih radova Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Osijek

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Thesis

Bsc

Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek
Undergraduate university study Agriculture, course Plant production

Đurđica Cerančević

The Impact of Common Agricultural Policy Measures on Biodiversity Conservation

Summary: The final work presents an overview of the impact of the Common Agricultural Policy (CAP) measures on biodiversity conservation. The paper specifically addresses the reforms of the CAP for the period 2014-2027, also examining their critiques and challenges. Finally, the operations over the years, the number of their beneficiaries, the increase in the number of beneficiaries over the years, as well as the utilization of the measures are observed. Conclusions about the CAP measures and their contribution to the reduction of biodiversity are drawn through graphical data.

Keywords: CAP, agro-environmental measures, biodiversity, reform, nature protection

23 pages, 2 pictures, 1 table, 4 graphs

The final work is archived in Library of Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek and in digital repository of Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. MATERIJAL I METODE	2
3. REZULTATI I RASPRAVA	3
3.1. Bioraznolikost i utjecaj poljoprivrede	3
3.1.1. Biološka raznolikost u europskom poljoprivrednom krajobrazu	4
3.2. Zajednička poljoprivredna politika	5
3.2.2. ZPP i bioraznolikost	8
3.3. Reforme ZPP-a i zaštita prirode i bioraznolikosti	10
3.3.1. Reforma 2014.-2022.....	10
3.3.2. Reforma 2023.-2027.....	11
3.4. Izazovi i kritike mjera ZPP-a.....	13
3.4.1. Procjena utjecaja mjera ZPP-a na bioraznolikost.....	14
3.5. ZPP Republike Hrvatske i utjecaj na bioraznolikost.....	15
3.5.1. Pregled stanja kretanja broja korisnika i hektara određenih operacija kroz godine.....	17
4. ZAKLJUČAK	21
5. POPIS LITERATURE.....	22

1. UVOD

Poljoprivreda je kompleksna aktivnost koja utječe na okoliš i bioraznolikost. Zbog određenih procesa potrebnih za biljke i životinje tijekom njihovog rasta (prehrana, navodnjavanje, zaštita) dolazi do poljoprivrednih zagađenja. Poljoprivreda utječe na okoliš pesticidima i gnojivima koji uništavaju lokalne štetočine, ali nakon što se poprskaju oni ne nestaju u potpunosti, dio se miješa s vodom i tada dospijevaju u tlo, a dio se apsorbira u samoj biljci. Posljedica je kontaminacija vode, tla i životinja koje jedu te usjeve i biljke. Voda je drugi razlog onečišćenja. Iako većinom čista, dio voda koji se koristi za navodnjavanje zagađen je zbog odlaganja industrijskog i poljoprivrednog otpada, a ostatak organskim spojevima i teškim metalima. Pojava novih kultura sa sobom je donijela i nove štetočine, bolesti i korove, invazivne vrste koje uništavaju lokalnu vegetaciju i životinjski svijet, ugrožavajući domaću bioraznolikost (Europski parlament, 2020.)

Bioraznolikost se suočava s prijetnjama kao što su gubitak staništa, onečišćenje, invazivne vrste, klimatske promjene, prekomjeran lov i ribolov. Sve navedeno može rezultirati smanjenjem broja vrsta i gubitka genetske raznolikosti te degradacije sustava. Stoga je važno poduzeti mjere zaštite da bi se očuvala bioraznolikost te kako bi se održao ekosustav i dugoročno blagostanje planeta. To uključuje uspostavu zaštićenih područja, održivo upravljanje resursima, borbi protiv klimatskih promjena kao i promicanje svijesti o važnosti bioraznolikosti. Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) Europske unije (EU) ima za cilj utjecati na očuvanje i degradaciju Bioraznolikosti. Stoga je razumijevanje kako ZPP utječe na bioraznolikost od ključne važnosti za stvaranje održivijeg agrarnog sustava.

Cilj ovog rada je istražiti utjecaj mjera ZPP-a na bioraznolikost i njezino očuvanje, analizirajući različite mjere politike. Kroz detaljnu analizu političkih dokumenata, dosadašnjih istraživanja i studija slučaja, cilj je razumjeti kompleksnu dinamiku između poljoprivrede, politike i bioraznolikosti te identificirati ključne čimbenike koji doprinose ili ograničavaju očuvanje bioraznolikosti u kontekstu ZPP-a (Cuadros-Casanova i sur., 2023.).

2. MATERIJAL I METODE

U radu će se istraživati agrookolišne mjere ZPP (I. i II. stup), izazovi i kritike za te mjere i kao zadnje na primjeru Republike Hrvatske analizirat će se koliko su poljoprivrednici zainteresirani za te mjere. Također, primijenit će se sekundarno istraživanje - proučavanje već prikupljenih podataka, literature ili istraživačkih radova kako bi se došlo do novih zaključaka ili podržala postojeća teorija.

U radu će se prikupiti i analizirat statistički podaci - podaci o površinama pod agrookolišnim mjerama, broju registriranih korisnika, financijskim alokacijama i sl. koji će se koristiti u grafičkim prikazima kako bi se vizualizirali relevantni podaci.

3. REZULTATI I RASPRAVA

3.1. Bioraznolikost i utjecaj poljoprivrede

Bioraznolikost ili biološka raznolikost je raznolikost svih oblika života i ključna je za postojanje i ispravno funkcioniranje svih ekosustava. Bioraznolikost podržava staništa za sve vrste pružajući mnoga jedinstvena okruženja u kojima vrste mogu postojati; to uključuje ekosustave svih vrsta i veličina, rijetke ekosustave i koridore između staništa. Mnogi znanstvenici vjeruju da bioraznolikost, budući da predstavlja sve oblike života na zemlji, pruža ili podupire temeljne dobrobiti koje ljudi imaju iz svog okoliša. Bioraznolikost je temeljna za pružanje usluga ekosustava, o kojima ovisimo za sigurnost hrane, zraka i vode, te brojne druge prirodne dobrobiti (Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR), 2023.).

Slika 1. Prikaz prirodnih resursa koje pruža bioraznolikost, njihove prednosti i pokretače promjene

Izvor: <https://www.epa.gov/>

Narušavanje održivosti jedne vrste može imati dalekosežne učinke na ravnotežu cijelog ekosustava. Ljudi također mogu naštetiti bioraznolikosti opterećujući okoliš i vrste

prekomjernom uporabom. Invazivne vrste mogu nadmašiti ili konzumirati domaće vrste do točke izumiranja. Neke invazivne vrste koje se nalaze u SAD-u, poput smaragdnog jasenovca, mogu potpuno promijeniti ekosustave, utječući na ukupnu biološku raznolikost. Svi oblici onečišćenja, od kemikalija do opterećenja hranjivim tvarima, također mogu predstavljati ozbiljnu prijetnju vodenim i kopnenim vrstama (APPRRR, 2023.).

Bioraznolikost podupire sigurnost hrane i održivi život kroz sveukupnu genetsku raznolikost. Geni reguliraju sve biološke procese na planetu i povećavaju sposobnost organizma da se nosi sa stresorima iz okoliša. Očuvanje genetske raznolikosti osigurava nastavak postojanja širokog spektra usjeva koji bi mogli izdržati bolesti i potencijalno korisnih bioloških kemikalija poput onih koje se koriste u zdravstvu. To također znači dostupnost vrsta za oprašivanje i kontrolu štetočina. Gubici u genetskoj raznolikosti smanjit će sposobnost organizama da se nose s problemom i riskirati gubitak potencijalno korisnih bioloških informacija. Bioraznolikost je uvelike pridonijela modernoj medicini i napretku u istraživanju i liječenju ljudskog zdravlja. Mnogi moderni lijekovi potječu iz biljnih vrsta. Bez vrsta koje daju ove lijekove, moguće je da tretmani za bolesti poput malarije, tuberkuloze, kancerogenih tumora, zatajenja srca i brojnih drugih bolesti možda nikada ne bi bili otkriveni. Osim brojnih ljekovitih dobiti biološke raznolikosti, na ljudsko zdravlje može se pozitivno utjecati jednostavnim provođenjem vremena na otvorenom, što je povezano s povećanjem životnog zadovoljstva i sreće te smanjenjem krvnog tlaka, tjeskobe i simptoma kardiovaskularnih bolesti (APPRRR, 2023.).

Napori za očuvanje bioraznolikosti ključni su za održavanje funkcionalnih ekosustava, stalne opskrbe hranom i višestrukih drugih dobiti, uključujući estetiku, rekreaciju (APPRRR, 2023.).

3.1.1. Biološka raznolikost u europskom poljoprivrednom krajobrazu

Poljoprivredno zemljište pokriva gotovo polovicu teritorija Europe. Tehnološki razvoj, mehanizacija, agrokemikalije i genetička istraživanja doveli su do strukturnih promjena u poljoprivrednim praksama i izvršili pritisak na okoliš, što je dovelo do iscrpljivanja tla, nestašice vode, zagađenja, degradacije staništa i gubitka bioraznolikosti. Europska poljoprivreda ima dugu tradiciju ratarstva i stočarstva, s bogatom biološkom raznolikošću posebno prilagođenom poljoprivrednim krajobrazima. Učinkovitost poljoprivredne prakse kontinuirano raste, proizvodeći više usjeva ili stoke po jedinici površine. U isto vrijeme, održiva poljoprivredna proizvodnja oslanja se na biološku raznolikost koja osigurava plodna tla i regulira usluge ekosustava (Mupepele i sur., 2021.).

Izravni pokretači koji dovode do smanjenja vrsta u poljoprivrednim krajobrazima općenito su povezani sa smanjenjem kvalitete i količine staništa. Pokretači su, na primjer: smanjeni broj sorti usjeva koji se uzgajaju, uporaba pesticida na cijelom području, intenzivnija gnojidba zbog promjene uzgoja stoke, gubitak strukturne raznolikosti povećanjem veličine polja i nedostatak dobro povezanih zaštićenih područja. Neizravni pokretači su opseg i kontekst u kojem ulaze izravni pokretači (Mupepele i sur., 2021.).

Potrebna je uporaba različitih točaka utjecaja iz politike i društva kako bi se istovremeno ublažili učinci izravnih i neizravnih pokretača i preokrenulo smanjenje bioraznolikosti. Postoje dokazi da se sigurnost hrane može postići, čak i uz očekivani rast potražnje za poljoprivrednim proizvodima, dok se u isto vrijeme očuva bioraznolikost, pa čak i poništi gubitak bioraznolikosti. Važno je očuvati bioraznolikost u europskom poljoprivrednom krajobrazu zbog održavanja ravnoteže ekosustava. Ciklus hranjivih tvari, oprašivanje usjeva i regulacija štetnika samo su neki od ekoloških procesa u kojima važnu ulogu imaju različite vrste biljaka, životinja i mikroorganizama. Raznolikost u biološkom svijetu također doprinosi poljoprivredi na načina da povećava otpornost na bolesti i poboljšanje plodnosti tla, samim time i manju potrebu za pesticidima i gnojivima. Različite vrste mogu poslužiti kao resurs za dobivanje novih sorti zbog različitih gena koje sadržavaju. Nove sorte mogu značiti i veću otpornost na bolesti, štetnike i klimatske promjene. Bioraznolikost, ukoliko se očuva, može doprinijeti i osigurati dugoročnu proizvodnju hrane te socijalno podržati održive ruralne zajednice (Mupepele i sur., 2021.).

3.2. Zajednička poljoprivredna politika

Uspostavljena 1962. godine ZPP predstavlja partnerstvo između poljoprivrede i društva te Europe i njenih poljoprivrednika. Ona je skup mjera i programa potpora poljoprivredi i njome se regulira proizvodnja i prodaja poljoprivrednih proizvoda u EU. Ona svoje ciljeve povlači iz razdoblja nakon Drugog svjetskog rata kada poljoprivrednici nisu bili u mogućnosti proizvoditi dostatnu količinu hrane. Tada je bilo nužno potaknuti proizvodnju te omogućiti tadašnjem stanovništvu Europe stabilnu opskrbu hranom po pristupačnoj cijeni. ZPP je ispunila svoju svrhu, a problemi su nastali iduće desetljeće, kada je sustav dao proizvoditi više no što je tada bilo potrebno. Rezultat toga bio je višak poljoprivrednih proizvoda, najviše žitarica, mliječnih proizvoda i mesa čije je skladištenje skupo (APPRRR, 2023.).

ZPP ima svoja tri načela: jedinstveno tržište, prednost Unije i financijska solidarnost. Jedinstveno tržište znači primjena pravila o slobodnom prometu robe između država članica te određivanje jedinstvenih cijena i potpora, bez obzira na sjedište gospodarskog subjekta.

Prednost Unije je načelo kojim se osiguravaju aktivnosti na razini davanja prednosti poljoprivrednim proizvodima iz Unije pred uvoznim proizvodima te zaštita unutarnjeg tržišta od poremećaja koji su izazvani nekontroliranim uvozom poljoprivrednih proizvoda niskih cijena. Financijska solidarnost je načelo kojim troškovi koji proizlaze iz primjene ZPP-a moraju biti podijeljeni između svih zemalja članica, bez obzira na njihov nacionalni interes (APPRRR, 2023.).

Temeljni ciljevi ZPP -a su sljedeći:

- Pružanje potpore poljoprivrednicima i poboljšanje poljoprivredne produktivnosti, kako bi se osigurala stabilna opskrba visokokvalitetnom hranom
- Zaštita prava poljoprivrednika unutar EU-a, na pravednu zaradu
- Doprinos borbi protiv klimatskih promjena i održivom upravljanju prirodnim resursima
- Očuvanje ruralnih područja i krajolika diljem EU-a

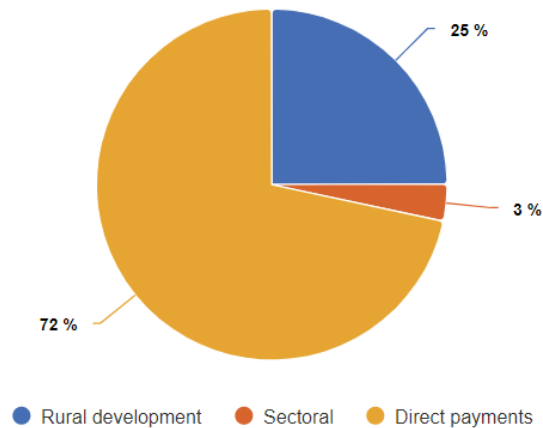
Održavanje dinamičnosti ruralnog gospodarstva putem poticanja zapošljavanja u poljoprivredi, poljoprivredno-prehrambenim industrijama i povezanim sektorima. Kao što joj i sam naziv kaže, ona je zajednička politika svih država članica kojom se upravlja na razini EU-a i financira sredstvima iz proračuna EU-a (Europska komisija, 2024.).

Budući da bi se uloga europske poljoprivrede mogla konsolidirati u budućnosti, ZPP se prilagodio godinama kako bi se prilagodio različitim gospodarskim uvjetima, potrebama i navikama građana. ZPP za razdoblje od 2023. do 2027. počeo je primjenjivati 1. siječnja 2023. Potpora poljoprivrednicima i akterima ruralnog razvoja u 27 država članica pruža se u okviru pravnog ZPP-a i na temelju odluka donesenih unutar njega i strateških planova usvojenih pod ZPP-om, ali koji je odobrila komisija. Odobreni planovi imaju u cilju doprinijeti europskom Zelenom planu, „Strategiji od polja do stola“ i „Strategiji za bioraznolikost“ (Europska komisija, 2024.).

3.2.1. Prvi i drugi stup ZPP-a

Prvi stup ZPP-a je mjera koja obuhvaća izravno plaćanje poljoprivrednicima. Takva financijska potpora, bit će dodijeljena poljoprivrednicima na temelju njihove površine poljoprivrednog zemljišta koje obrađuju ili po broju stoke koju uzgajaju. Cilj izravnih plaćanja je poljoprivrednicima omogućiti stabilan prihod te poticanje održive poljoprivredne prakse uz pridonosenje ravnoteže u razvoju ruralnih područja.

Drugi stup ZPP-a je mjera koja je usmjerena na ruralni razvoj. Ta mjera usmjerena je na poticanje ruralnih područja da bi se potaknuo njihov oporavak i razvoj. To uključuje različite mjere usmjerene na zaštitu okoliša, poboljšanje kvalitete života u tim područjima. Ovaj stup mjera obuhvaća financiranje za razvoj infrastrukture, poticanje turizma i podržavanje mladih poljoprivrednika kao i programe za očuvanje okoliša (Europska komisija, 2024.).

Slika 2. Planirano financiranje ZPP-a, plan za 2023.-2027.

Izvor: Europska komisija (2024.)

ZPP ima u cilju zaštititi bioraznolikost na više načina:

- pravila višestruke sukladnosti obuhvaćaju i direktivu o pticama i staništima, kao i mjere usmjerene na zadržavanje obilježja krajolika i smanjenje upotrebe pesticida;
- uspostava područja s ekološkim fokusom putem zelenih izravnih plaćanja rezultirala je zadržavanjem značajki krajobraza i više zemljišta koje je ostalo na ugaru, čime se pogoduje bioraznolikosti olakšavanjem oprašivanja i zaštitom staništa;
- politika ruralnog razvoja potiče radnje kojima se čuva i unapređuje bioraznolikost, kao što je osiguravanje sredstava za uspostavu i održavanje krajobraznih značajki i "koridora divljih životinja", te podržavanje poljoprivrednih sustava visoke prirodne vrijednosti i planova upravljanja prirodom koji njeguju područja pogodna za divlje životinje (Europsko vijeće, 2024.).

3.2.2. ZPP i bioraznolikost

Europska unija (EU) i njezine države članice imaju u cilju usmjeriti bioraznolikost na put oporavka do 2030. godine. Strategija EU za bioraznolikost temelji se na zaštiti prirode koja je jedna od ključnih elemenata europskog zelenog plana. Mjere koje se trebaju provesti do 2030. su:

- stvoriti zaštićena područja koja pokrivaju barem 30% kopnenog i morskog područja EU, čime se proširuje pokrivenost područja mreže Natura 20007,
- obnoviti narušene ekosustave u cijeloj EU-u do 2030. nizom posebnih obveza i mjera, uključujući smanjenje upotrebe i rizika od pesticida za 50 % do 2030. i sadnju 3 milijarde stabala diljem EU-a i
- dodijeliti 20 milijardi eura godišnje za zaštitu i promicanje bioraznolikosti iz sredstava EU-a te nacionalnih i privatnih sredstava, stvaranje ambicioznog globalnog okvira za bioraznolikost (Europsko vijeće, 2024.).

Vijeće je naglasilo potrebu za jačanjem napora za suočavanje s izravnim i neizravnim pokretačima gubitka bioraznolikosti i prirode. Ponovilo je poziv da se ciljeve bioraznolikosti u potpunosti integrira u druge sektore poput poljoprivrede, ribarstva i šumarstva te da se osigura dosljedna provedba mjera EU-a u tim područjima (Europsko vijeće, 2024.).

ZPP nakon 2023. ima novu „zelenu arhitekturu“, uključujući novi instrument „Eko-shema“. Za učinkovitu provedbu ZPP-a, Europska komisija i države članice trebale bi povećati ulaganja u praćenje bioraznolikosti, prijenos znanja i izgradnju kapaciteta unutar relevantnih institucija. Preostali rizici u sposobnosti ZPP-a da preokrene gubitak biološke raznolikosti poljoprivrednog zemljišta i dalje zahtijevaju bolji dizajn, pornije praćenje, veću transparentnost i bolji angažman s poljoprivrednicima. Osim toga, potrebno je veće uključivanje znanstvenika kako bi se ZPP usmjerio prema obnovi bioraznolikosti poljoprivrednog zemljišta, uzimajući u obzir sinergije i kompromise s drugim ciljevima (Pe'er i sur., 2020.)

Agrookolišne mjere obuhvaćaju skup aktivnosti koje se provode u svrhu poboljšanja okoliša i krajolika. Te mjere provode poljoprivrednici iz zemalja članica EU, što se očekuje i od naših poljoprivrednika, kao aktivnosti koje će im donijeti dodatni izvor prihoda. Krajnji korisnici su poljoprivrednici, poljoprivredne zadruge, poljoprivredna poduzeća, nevladine udruge i javne ustanove koje upravljaju zaštićenim područjima prirode. Sudjelovanje u agrookolišnim

mjerama je dobrovoljno. Plaćanja se mogu dodijeliti upraviteljima zemljišta koji nisu poljoprivrednici.

Prva skupina agroekoloških mjera je smanjenje negativnog utjecaja poljoprivrede na okoliš, a druga skupina je očuvanje prirode, bioraznolikosti, plodnosti tla i tradicionalnog kulturnog krajolika (Pokos, 2013.). EU kroz ZPP prednjači u donošenju agroekoloških mjera jer je poljoprivreda značajan onečišćivač okoliša. Agroekološki pokazatelji za procjenu učinaka tih mjera brojni su i osmišljeni kroz suradnje Statističkog ureda Europske zajednice (Eurostat) s važnim europskim i svjetskim institucijama poput ECD-a, EEA, JRC-a, NATURA-e i drugih. Analiza agroekoloških pokazatelja svih članica EU, provedena kroz Eurostat, pokazala je da ekonomski učinkovitije članice u poljoprivredno-prehrambenom sektoru također stvaraju najveći ekološki pritisak. Zadnje odluke ZPP-a naglašavaju strože praćenje povezanosti troškova s izlaznim rezultatima i veće nagrade za primjenu dobrih agroekoloških praksi na razini država članica i poljoprivrednih gospodarstava. Postojeće agroekološke mjere osnažuju se mjerama za borbu protiv klimatskih promjena (Mikuš i sur., 2020.).

3.3. Reforme ZPP-a i zaštita prirode i bioraznolikosti

3.3.1. Reforma 2014.-2022.

Općeniti okviri ZPP-a za razdoblje 2014.-2020. odnose se na: pretvaranje odvojene pomoći u višenamjenski sustav podrške. Sustav razdvajanja poljoprivrednih potpora i pružanja generičke potpore dohotku umjesto toga, koji je započeo 2003., ustupio je mjesto sustavu u kojem su instrumenti ponovno povezani s određenim ciljevima ili funkcijama. Pojedinačna plaćanja poljoprivrednim gospodarstvima zamijenjena su sustavom plaćanja u fazama ili slojevima. Samo su aktivni poljoprivrednici bili prihvatljivi za nova osnovna plaćanja po hektaru. Štoviše, predviđeno je da će se omotnice za izravna plaćanja, dostupne svakoj državi članici, postupno prilagođavati dok sve ne budu na minimalnom plaćanju po hektaru u eurima do 2019. (proces „vanjske konvergencije”). Konsolidacija dva stupa ZPP-a: prvi stup, koji financira izravnu potporu i tržišne mjere u potpunosti putem Europskog fonda za jamstva u poljoprivredi; i drugi stup, koji pokriva ruralni razvoj kroz aranžmane sufinanciranja. Modulacija za izravna plaćanja u okviru drugog stupa zamijenjena je obveznim smanjenjem osnovnih plaćanja iznad 150 000 EUR („postupno smanjenje”). Potvrđeno je ukidanje svih mjera kontrole opskrbe: režim kvota za šećer istekao je u rujnu 2017., a sustav prava na sadnju vinove loze zamijenjen je sustavom autorizacije 2016. Novoj shemi mlijeka bez kvota, koja je na snazi od 2015., prethodio je usvajanje mini-paketa 'mlijeka'. Integriraniji, ciljaniji i teritorijalni pristup ruralnom razvoju. Predviđena je i bolja koordinacija ruralnih mjera s ostalim strukturnim fondovima. Širok raspon postojećih instrumenata unutar drugog stupa ZPP-a pojednostavljen je tako da se usredotoči na potporu konkurentnosti, inovacijama, „poljoprivredi temeljenoj na znanju”, osnivanju mladih poljoprivrednika, održivom upravljanju prirodnim resursima i osiguravanju uravnoteženog regionalnog razvoja (APPRRR, 2023.).

Od 2015. godine, ZPP je implementirala nova pravila za izravna plaćanja, koja su propisana Uredbama Europskog parlamenta, Vijeća Europe i Europske Komisije. Najvažnije inovacije u programu izravnih plaćanja u poljoprivredi obuhvaćaju sljedeće: uvođenje definicije aktivnog poljoprivrednika kao korisnika izravnih plaćanja, osnovno plaćanje, koje se dodjeljuje poljoprivrednicima na temelju prihvatljivih površina poljoprivrednog zemljišta, slično je dosadašnjem regionalnom plaćanju, obveza ispunjavanja pravila višestruke sukladnosti postupno će se proširivati tijekom reformskog razdoblja, uvođenje preraspodijeljenog plaćanja koje se dodjeljuje korisnicima osnovnog plaćanja za prvih dvadeset hektara, uvođenje plaćanja za poljoprivredne prakse prihvatljive za klimu i okoliš (tzv. zelena plaćanja), uvođenje plaćanja za mlade poljoprivrednike do 40. godine starosti (kao dodatak na osnovno plaćanje) za prvih

dvadeset pet hektara, nastavak financiranja određenih proizvodno vezanih plaćanja, uključujući dosadašnje stočarske sektore i nove sektore biljne proizvodnje, uvođenje pojednostavljenog programa potpore za male poljoprivrednike, omogućavanje nastavka državne potpore iznimno osjetljivim sektorima (plaćanja iz državnog proračuna) tijekom prijelaznog razdoblja (APPRRR, 2023.).

3.3.2. *Reforma 2023.-2027.*

Reforma nakon 2020., kojom se utvrđuje ZPP za razdoblje 2023. – 2027., obilježena je dugotrajnim procesom koji je započeo objavom zakonodavnih prijedloga Komisije u lipnju 2018. i završio konačnim usvajanjem usuglašanih tekstova u prosincu 2021. Komisija je predstavila Plan europskog zelenog dogovora i strategije od farme do stola i bioraznolikosti u 2020. donijela je dodatni sloj složenosti u pregovore. Paket reformi sastoji se od tri uredbe: Uredbe o strateškim planovima, Horizontalne uredbe i Uredbe o izmjenama i dopunama ZUT-a (APPRRR, 2023.).

ZPP za razdoblje 2023.-2027. usredotočen je na 10 specifičnih ciljeva:

- pravedan prihod za poljoprivrednike
- povećana konkurentnost
- bolji položaj poljoprivrednika u prehrambenom lancu
- akcija protiv klimatskih promjena
- briga o okolišu
- bioraznolikost i očuvanje krajolika
- podržavanje generacijske obnove
- živahna ruralna područja
- kvaliteta hrane i zdravlja, poticanje znanja i inovacija.

Novi ZPP ima za cilj izgraditi održivi prehrambeni sustav i na taj će način doprinijeti ciljevima Zelenog dogovora, strategiji od farme do stola i strategiji bioraznolikosti, zaštitom i povećanjem raznolikosti biljaka i životinje u ruralnim ekosustavima. Kako bi se ispunili ciljevi Zelenog plana, novi ZPP uvodi pojačanu uvjetovanost (povezivanje izravne potpore dohotku s ekološki prihvatljivim poljoprivrednim praksama), ekoprograme i nacionalne strateške planove.

Svaka država članica dužna je izraditi svoj nacionalni strateški plan koji opisuje korištenje instrumenata ZPP-a na temelju trenutanih uvjeta i potreba. Nacionalni strateški planovi predstavljaju novi model izvedbe ZPP-a koji se temelji na većoj fleksibilnosti za države članice, manjem administrativnom opterećenju i jačoj zaštiti okoliša.

Trenutačni ZPP uvodi novi godišnji okvir za praćenje i reviziju, koji se temelji na zajedničkom skupu pokazatelja, koji zahtijeva od država članica da prate svoj napredak prema svojim ciljevima i da podnose godišnje izvješće o učinku. Revizija uspješnosti strateških planova ZPP-a dva puta godišnje omogućit će procjenu napretka država članica EU-a u postizanju ciljeva i ciljeva ZPP-a.

Rashodi ZPP-a i dalje se financiraju kroz dva fonda: Europski fond za jamstva u poljoprivredi (koji osigurava izravna plaćanja i sve rashode povezane s tržištem) i Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (koji osigurava mjere ruralnog razvoja). Nova ZPP podržava poljoprivrednike kroz sljedeće mjere i sheme: osnovna potpora dohotku za održivost, plaćanja za male poljoprivrednike, komplementarna potpora dohotku (za održivost i za mlade poljoprivrednike), ekosheme (za klimu, okoliš i dobrobit životinja), povezana potpora prihodu, plaćanja po usjevima, sektorske intervencije, projekti ruralnog razvoja.

Europski zeleni dogovor, koji je Europska komisija uvela 2019., postavlja ambiciozne ciljeve za europski prehrambeni i poljoprivredni sustav za 2030., od kojih su neki kvantitativni sa smanjenjem upotrebe pesticida, gnojiva i antibiotika za 50%, 20%, odnosno 50%. Dodatno, postavljen je kvantitativni cilj za povećanje poljoprivrednih površina pod organskom poljoprivredom (25%), poljoprivrednih površina pod izrazito raznolikim krajobraznim značajkama (10%) i zaštićenih područja. Postizanje ovih ciljeva zahtijeva potpuni redizajn poljoprivrednih i prehrambenih sustava, a buduća ZPP nije dorasla tim ambicijama. Istodobno, EK nije dala analizu potencijalnih negativnih ekonomskih učinaka zelenog dogovora, čime je potkopana njegova vjerodostojnost. Potrebno je upoznati se sa svim nepovoljnim posljedicama i neizbježnim kompromisima koji proizlaze iz toga kako bi se izgradile odgovarajuće politike koje će transformaciju učiniti prihvatljivom i izvodljivom. Te bi se politike trebale odnositi na poljoprivrednu proizvodnju, hranu i prehranu, kao i na trgovinu i inovacije. Različiti članci se bave dvama glavnim problemima poljoprivrede: ekonomskom sigurnošću i ekologizacijom. Jedan aspekt ekonomske sigurnosti je subvencioniranje dohotka. Procjenjuju se posljedice izravnih plaćanja na dohodak poljoprivrednih gospodarstava i raspravljaju o legitimnosti ove raširene financijske potpore, tvrdi se da bi bolju kvantifikaciju veza između plaćanja, prihoda, imovine i životnog standarda trebalo temeljitije karakterizirati putem ažuriran statistički okvir kako bi se bolje upravljalo raspodjelom subvencija prema poljoprivrednim gospodarstvima s niskim prihodima i poljoprivrednim gospodarstvima u tranziciji. Sukladno s time otvara se pitanje ekonomske sigurnosti kroz podršku upravljanju rizicima (Barral i sur., 2023.).

3.4. Izazovi i kritike mjera ZPP-a

ZPP glavni je instrument EU za planiranje poljoprivrede, s novom reformom odobrenom za razdoblje 2023.–2027. ZPP se namjerava uskladiti s Europskim zelenim planom (EGD), skupom političkih inicijativa koje podupiru održivi razvoj i klimatsku neutralnost u EU, ali nekoliko nedostataka izaziva sumnju u kompatibilnost ciljeva ove dvije politike. ZPP-u nedostaju odgovarajuće mjere planiranja, što umjesto toga povećava rizike za bioraznolikost i usluge ekosustava uzrokovane krajolikom i biotičkom homogenizacijom. Mehanizmi dodjele sredstava nisu prilagođeni za ublažavanje poljoprivrednih emisija, smanjujući učinkovitost mjera za ublažavanje klimatskih promjena. Zakonom se subvencioniraju poljoprivrednici koji intenzivno koriste sintetičke inpute bez adekvatne podrške organskoj proizvodnji, što ometa prijelaz na održive prakse (Cuadros-Casanova i sur., 2023.).

- Bioraznolikost se oslanja na poljoprivredu:

U EU poljoprivreda podržava i oblikuje široku paletu biljaka, životinja, gljiva i mikroorganizama. Prema Europskoj agenciji za okoliš (EEA), 50% svih vrsta u EU oslanja se na poljoprivredna staništa. EEA je identificirala 63 tipa staništa koja ovise o poljoprivrednim aktivnostima ili mogu profitirati od njih – uglavnom o ispaši i košnji niskog intenziteta.

- Poljoprivreda se oslanja na biološku raznolikost:

Proizvodnja hrane i vlakana ovisi o nizu genetskih resursa i usluga koje oni pružaju, kao što je očuvanje tla i vode, održavanje plodnosti tla, otpornost na štetočine i bolesti te oprašivanje. Određeni broj ovih usluga također je ključan za ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama i pritiscima na okoliš.

ZPP je naišla na nekoliko kritika. S ekonomskog gledišta, prigovara se da najstroža politika EU-a koristi manjem broju poduzetnika u poljoprivrednom sektoru. Ovu tvrdnju pojačava i činjenica da 80% ukupnih subvencija ide 20% najvećih europskih poljoprivrednika. Takva neravnoteža može onemogućen pristup potpori onima koji ju najviše trebaju. Politika je također kritizirana jer su subvencije sektoru, ne uzimajući u obzir odnos između ponude i potražnje dobara, na kraju proizvele višak proizvoda koji su morali biti bačeni. Također, smatra se da ZPP previše podržava, intenzivnu poljoprivredu koja može loše rezultirati na okoliš, bioraznolikost i zdravlje ljudi (Europsko vijeće, 2024.).

3.4.1. Procjena utjecaja mjera ZPP-a na bioraznolikost

Strategija za bioraznolikost koju je Europska komisija donijela 2011. godine ima šest ciljeva, uključujući cilj 3 koji se odnosi na doprinos poljoprivrede i šumarstva očuvanju bioraznolikosti. Cilj za poljoprivredu je općenit, ali mjere povezane s njim su konkretnije. Poboljšanje bioraznolikosti mjeri se u odnosu na kvantificirane ciljeve poboljšanja stanja očuvanosti vrsta i staništa od interesa za EU (cilj 1) te obnovu 15% narušenih ekosustava (cilj 2). Komisija smatra da je koordinacija među politikama EU-a primjerena i ističe da su države članice odgovorne za mjerenje genetske raznolikosti. U preispitivanju strategije za bioraznolikost u sredini razdoblja zaključeno je da je ZPP dobro oblikovana za ostvarivanje svojih ciljeva. Reformom ZPP-a za razdoblje 2014.-2020. uvedeni su razni instrumenti koji mogu pridonijeti podržavanju bioraznolikosti, ali je potrebno da države članice te mjere provode u odgovarajućem opsegu kako bi se postigli ciljevi. Komisija koristi međunarodno dogovorenu metodologiju "pokazatelja iz Rija" OECD-a za praćenje proračuna ZPP-a za bioraznolikost, smatrajući je pouzdanom. Višestruka sukladnost povezuje određena plaćanja ZPP-a s osnovnim zakonodavnim pravilima, što služi kao polazište za poticajne mjere podržane iz sredstava ZPP-a. Savjetodavne usluge za poljoprivrednike i ekološke prakse u okviru izravnih plaćanja imaju potencijal za povećanje bioraznolikosti. Komisija smatra da postojeći ZPP, a posebno prijedlog za budući ZPP, prioritetno tretira opcije s korisnim učinkom na bioraznolikost.

Komisija bi trebala procijeniti uvjete za podržavanje ciljeva u pogledu bioraznolikosti, poput maksimiziranja površina travnjaka, obradivih zemljišta i trajnih nasada uključenih u mjere ZPP-a za očuvanje bioraznolikosti. Iako ne može jamčiti rezultate jer stanje očuvanosti ovisi o specifičnim mjerama upravljanja za svaku lokaciju Natura 2000, stanište i vrstu, mnogi čimbenici utječu na očuvanost (cilj 1.). U okviru te metodologije primjenjuju se tri koeficijenta, ali nije precizirano koji koeficijent treba primijeniti na različite sastavnice proračuna ZPP-a. Zbog toga je Komisija za razdoblje 2014.-2020. morala izraditi vlastitu metodologiju temeljem procijenjenih doprinosa bioraznolikosti. Preporuke su bile da se poboljša koordinacija i izrada strategija EU za bioraznolikost, povećati doprinos izravnih plaćanja bioraznolikosti na poljoprivrednim zemljištima, povećati doprinos ruralnog razvoja bioraznolikosti na poljoprivrednom zemljištu i prikazati učinak mjera ZPP-a na bioraznolikost na poljoprivrednim zemljištima (Europska komisija, 2013.).

3.5. ZPP Republike Hrvatske i utjecaj na bioraznolikost

Integrirani administrativni i kontrolni sustav (IAKS) upravlja, prati i pomaže državama članicama EU-a u kontroli svih intervencija ZPP-a povezanih s površinom i životinjama, uključujući izravna plaćanja i intervencije u ruralnom razvoju. Sustav osigurava dostupnost sveobuhvatnih i usporedivih podataka diljem EU-a. Nadzor poljoprivrednih, okolišnih i klimatskih politika prati učinak ZPP-a, njegovu okolišnu učinkovitost i napredak u ostvarivanju ciljeva Unije, uzimajući u obzir različite izvore podataka, poput meteoroloških podataka i prognoza, postojećih karata i statistika, pozicijskih podataka i podataka daljinskog istraživanja. Države članice EU-a pri uspostavi IAKS-a moraju koristiti odgovarajuću tehnologiju kako bi smanjile administrativno opterećenje i osigurale učinkovite i djelotvorne kontrole. IAKS je ključan sustav za praćenje uspješnosti ZPP-a za razdoblje 2023. – 2027., prikupljajući podatke iz država članica EU-a potrebne za godišnje izvješće o uspješnosti koje zahtijeva Europska komisija. Sustav osigurava pouzdanost i provjerljivost podataka navedenih u godišnjim izvješćima o uspješnosti. Podaci iz integriranog sustava dostupni su za statističke potrebe EU-a i za praćenje napretka u ostvarivanju ciljeva europskog Zelenog plana (Ministarstvo poljoprivrede, 2023.).

Mjera 10 Poljoprivreda, okoliš i klimatske promjene osmišljena je kako bi podržala poljoprivrednike u primjeni praksi koje pridonose očuvanju okoliša i borbi protiv klimatskih promjena. Ciljevi mjere uključuju očuvanje i poboljšanje prirodnih resursa, zaštitu biološke raznolikosti, smanjenje emisija stakleničkih plinova te prilagodbu na klimatske promjene. Poljoprivrednici koji sudjeluju u ovoj mjeri mogu dobiti financijske potpore za provođenje određenih aktivnosti kao što su:

- korištenje održivih poljoprivrednih praksi koje smanjuju utjecaj na okoliš.
- primjena tehnika koje povećavaju biološku raznolikost na poljoprivrednim površinama.
- upravljanje poljoprivrednim zemljištem na način koji smanjuje eroziju tla i poboljšava kvalitetu vode.
- smanjenje uporabe pesticida i gnojiva te promicanje organskog uzgoja (Ministarstvo poljoprivrede, 2023.).

Sudjelovanje u Mjeri 10 je dobrovoljno, a poljoprivrednici se potiču na usvajanje praksi koje nisu samo korisne za okoliš, nego im također mogu donijeti dodatne ekonomske koristi. Mjera je ključna komponenta ZPP-a, koja ima za cilj uskladiti poljoprivrednu proizvodnju s održivim upravljanjem prirodnim resursima (Ministarstvo poljoprivrede, 2023.).

Unutar Mjere 10 postoje brojne operacije koje potiču očuvanje bioraznolikosti. Ove operacije uključuju:

- 10.1.2. Zatravnjivanje trajnih nasada (ZTN): poticaj iznosi 356,92 EUR/ha
- 10.1.3. Očuvanje travnjaka velike prirodne vrijednosti (TVPV): različiti iznosi poticaja ovise o regiji: kontinentalna nizinska regija: 361 EUR/ha, brdsko-planinska regija: 255 EUR/ha i mediteranska regija: 113 EUR/ha
- 10.1.4. Pilot mjera za zaštitu kosca (*Crex crex*) (ZK): iznos potpore je 254 EUR/ha
- 10.1.5. Pilot mjera za zaštitu leptira (ZL): za Močvarnog okaša 338 EUR/ha, dok je za Močvarnog plavaca, Zagasitog livadnog plavaca i Velikog livadnog plavaca 277 EUR/ha
- 10.1.6. Uspostava poljskih traka (PT): za uspostavu cvjetnih traka 985,74 EUR/ha i travnih traka 898,59 EUR/ha
- 10.1.7. Održavanje ekstenzivnih voćnjaka (EV): iznos potpore 450 EUR/ha
- 10.1.8. Održavanje ekstenzivnih maslinika (EM): iznos potpore 804 EUR/ha
- 10.1.9. Očuvanje ugroženih izvornih i zaštićenih pasmina domaćih životinja: Maksimalna visina potpore je 502,04 EUR/UG.
- 10.1.10. Održavanje suhozida (OS): iznos potpore 0,74 EUR/m
- 10.1.11. Održavanje živica (OŽ): iznos potpore 0,36 EUR/m

Važno je naglasiti kako se operacije 10.1.4. Pilot mjera za zaštitu kosca i 10.1.5. Pilot mjera za zaštitu leptira mogu provoditi samo na Natura 2000 području (Narodne novine, 2022).

3.5.1. Pregled stanja kretanja broja korisnika i hektara određenih operacija kroz godine

Tablica 1. Prikaz broja korisnika i hektara operacija mjere 10 u razdoblju 2015.-2021.

Operacije	Godina	Naziv	Broj korisnika [odobreno]	Broj ha/UG/m [odobreno]
10.1.2.	2015	ZTN	0	-
	2016	ZTN	53	103.72
	2017	ZTN	94	366.14
	2018	ZTN	129	397.30
	2019	ZTN	215	642.85
	2020	ZTN	245	706.67
	2021	ZTN	250	724.15
10.1.3.	2015	TVPV	58	387.78
	2016	TVPV	133	2,398.32
	2017	TVPV	186	3,724.50
	2018	TVPV	258	4,019.17
	2019	TVPV	461	9,357.08
	2020	TVPV	671	14,653.30
	2021	TVPV	1.012	24,861.13
10.1.4.	2015	ZK	3	15.04
	2016	ZK	32	69.13
	2017	ZK	44	150.87
	2018	ZK	51	169.85
	2019	ZK	88	305.52
	2020	ZK	108	396.34
	2021	ZK	126	616.84
10.1.5.	2015	ZL	0	-
	2016	ZL	6	5.62
	2017	ZL	2	1.68
	2018	ZL	4	7.79
	2019	ZL	9	19.89
	2020	ZL	8	16.81
	2021	ZL	12	19.91
10.1.6.	2015	PT	0	-
	2016	PT	0	-
	2017	PT	0	-
	2018	PT	4	3.39
	2019	PT	12	74.95
	2020	PT	46	541.13
	2021	PT	109	1,109.23
10.1.7.	2015	EV	7	5.74
	2016	EV	16	16.35
	2017	EV	27	34.60

	2018	EV	31	39.52
	2019	EV	54	58.39
	2020	EV	60	67.02
	2021	EV	74	79.22
10.1.8.	2015	EM	50	50.75
	2016	EM	130	185.67
	2017	EM	217	277.27
	2018	EM	302	387.19
	2019	EM	341	448.52
	2020	EM	370	491.54
	2021	EM	391	505.57
10.1.10.	2015	n/p	n/p	n/p
	2016	n/p	n/p	n/p
	2017	OS	1.346	1,212,373.37
	2018	OS	1.524	1,379,309.42
	2019	OS	1.540	1,339,492.89
	2020	OS	1.504	1,331,665.05
	2021	OS	1.547	1,336,783.07
10.1.11.	2015	n/p	n/p	n/p
	2016	n/p	n/p	n/p
	2017	OŽ	23	6,787.72
	2018	OŽ	32	9,307.56
	2019	OŽ	24	7,203.99
	2020	OŽ	28	6,283.96
	2021	OŽ	32	7,837.88

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

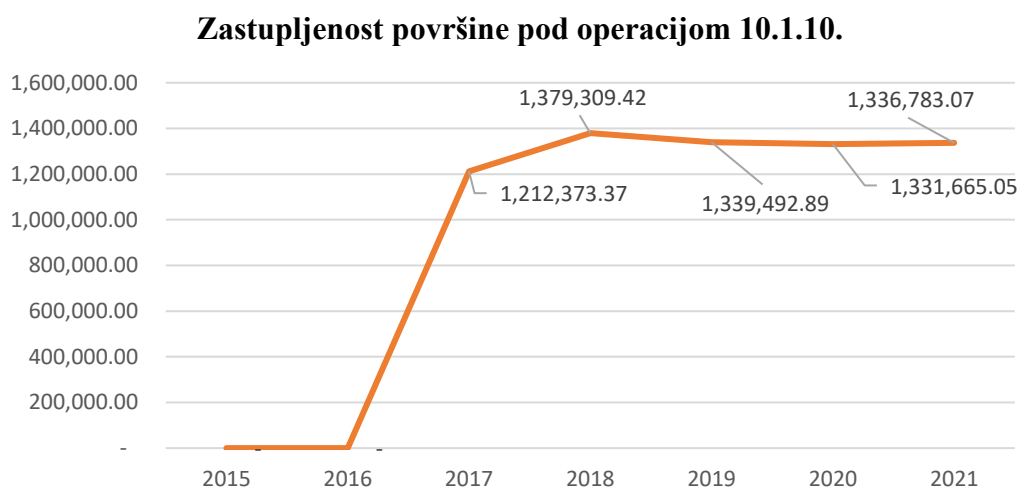
Tablica prikazuje broj korisnika i odobrene površine (ha), za različite operacije unutar Mjere 10 od 2015. do 2021. godine. Analiza pokazuje značajan rast broja korisnika i odobrenih površina kroz godine za većinu operacija, što sugerira povećanje interesa i sudjelovanja u mjerama očuvanja bioraznolikosti. Operacija Operacija 10.1.10. Održavanje suhozida (OS) ima najviše korisnika među svim operacijama prikazanim u tablici, u 2015. nije bilo korisnika dok je u 2021. godini taj broj 1.547. Visok broj korisnika može biti posljedica jednostavnijih zahtjeva za sudjelovanje i široke primjenjivosti ove mjere u ruralnim područjima gdje su suhozidi česti. S druge strane, operacija 10.1.5. Pilot mjera za zaštitu leptira (ZL) ima najmanje korisnika, s brojem korisnika koji je varirao od 0 u 2015. godini do 12 u 2021. godini. Niska zastupljenost može biti posljedica specifičnih uvjeta i zahtjeva ove mjere koja je usmjerena na vrlo specifične i ugrožene vrste leptira. Kada je riječ o zastupljenosti površina, operacija 10.1.10. također je zastupljena s najvećim brojem hektara tj. ukupnoj duljini suhozida

obuhvaćenih mjerom. Operacija 10.1.5. je zastupljena s najmanje hektara, s površinom koja je varirala od 0 ha u 2015. godini do 19,91 ha u 2021. godini.

Grafikon 1. Kretanje broja korisnika operacija 10.1.10. Očuvanje travnjaka velike prirodne vrijednosti od 2015.- 2021.

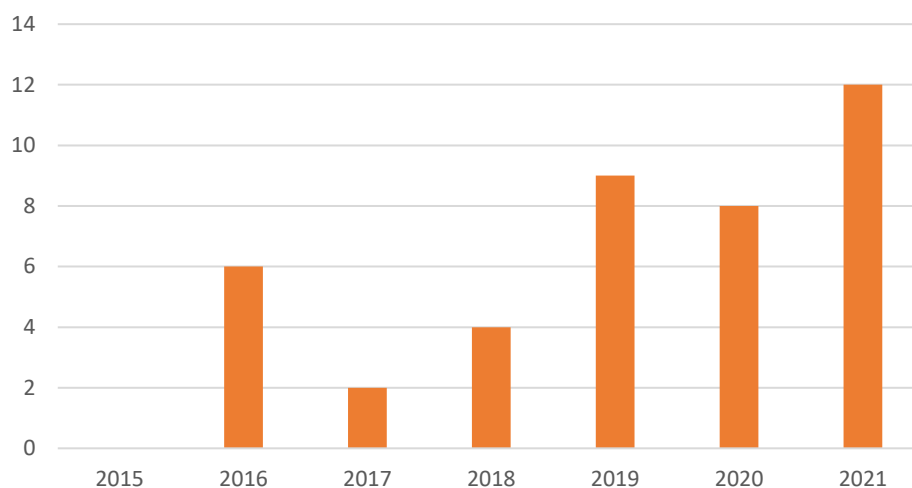
Izvor: APPRRR, 2022.

Grafikon 2. Zastupljenost površina pod operacijom 10.1.10. Očuvanje travnjaka velike prirodne vrijednosti od 2015.- 2021.

Izvor: APPRRR, 2022.

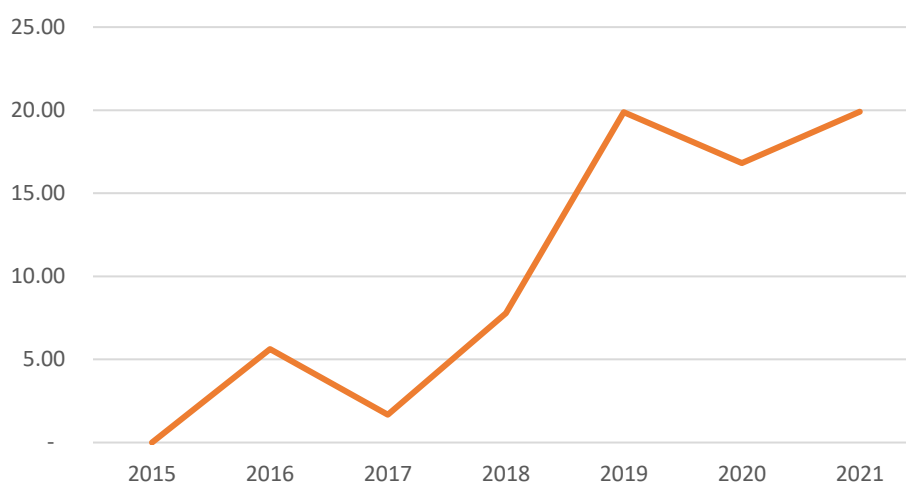
Broj korisnika (odobreno) operacija 10.1.5.

Grafikon 3. Kretanje broja korisnika operacija 10.1.5. Pilot mjera za zaštitu leptira od 2015.- 2021.

Izvor: APPRRR, 2022.

Zastupljenost površine pod operacijom 10.1.5.

Grafikon 4. Zastupljenost površina pod operacijom 10.1.5. Pilot mjera za zaštitu leptira od 2015.- 2021.

Izvor: APPRRR, 2022.

4. ZAKLJUČAK

Utjecaj mjera ZPP-a na očuvanje bioraznolikosti predstavlja složen i višeznačan aspekt politike EU. Kroz ovaj završni rad analizirali smo različite aspekte i mjere ZPP-a te njihov doprinos očuvanju i unapređenju bioraznolikosti. ZPP je ključni alat za reguliranje poljoprivredne proizvodnje unutar EU, a njegove mjere, posebno agroekološke mjere, imaju značajan potencijal za pozitivan utjecaj na okoliš. Mjere poput agroekoloških programa, zelenih plaćanja i ekoloških shema pokazale su se korisnima za očuvanje staništa, zaštitu ugroženih vrsta i promicanje održivih poljoprivrednih praksi. Međutim, unatoč tim pozitivnim aspektima, analiza je pokazala da postoje izazovi u provedbi i učinkovitosti ovih mjera. Nedovoljno financiranje, niska prihvaćenost među poljoprivrednicima i nedostatak integriranog pristupa među članicama EU ograničavaju njihov puni potencijal. Potreba za boljom koordinacijom, većom transparentnošću i jačim uključivanjem znanstvene zajednice u oblikovanje i praćenje politika je ključna za postizanje ciljeva očuvanja bioraznolikosti. Nadalje, nužno je osigurati da se postojeće prakse kontinuirano evaluiraju i prilagođavaju kako bi se povećala njihova učinkovitost i osigurala veća koherentnost između različitih politika i mjera. ZPP za razdoblje 2021.-2027. donosi određene novine koje bi trebale poboljšati učinkovitost mjera usmjerenih na očuvanje bioraznolikosti, kao što su strože praćenje rezultata i uvođenje „eko-shema“. Ipak, uspjeh ovih mjera ovisit će o njihovoj dosljednoj provedbi i prilagodbi specifičnim potrebama i uvjetima svake članice EU. Zaključno, mjere ZPP imaju značajan potencijal za doprinos očuvanju bioraznolikosti ZPP-a, ali je za ostvarenje tog potencijala potrebna stalna prilagodba, adekvatno financiranje i snažna podrška poljoprivrednicima. Samo kroz integrirani pristup, koji uzima u obzir ekonomske, socijalne i ekološke dimenzije, moguće je postići dugoročno održive rezultate i očuvati prirodnu raznolikost za buduće generacije.

5. POPIS LITERATURE

1. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. Program izravnih plaćanja u poljoprivredi 2015.-2020. godine. <https://www.epa.gov/enviroatlas/enviroatlas-benefit-category-biodiversity-conservation>.
2. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. Vodič kroz Zajedničku poljoprivrednu politiku. Datum nastanka: lipanj 2011. https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/Publikacije/ostale%20publikacije/CAP_Info_campaign_brochure.pdf
3. Barral, S., & Detang-Dessendre, C. (2023). Reforming the Common Agricultural Policy (2023–2027): Multidisciplinary views. *Review of Agricultural, Food and Environmental Studies*, 104(1), 47-50. <https://link.springer.com/article/10.1007/s41130-023-00191-9>
4. Cuadros-Casanova, I., Cristiano, A., Biancolini, D., Cimatti, M., Sessa, A. A., Mendez Angarita, V. Y., ... & Di Marco, M. (2023). Opportunities and challenges for Common Agricultural Policy reform to support the European Green Deal. *Conservation Biology*, 37(3), e14052. <https://conbio.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/cobi.14052>
5. European Commission, Agricultural biodiversity. <https://www.ztajzajednicarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/107/the-common-agricultural-policy-instruments-and-reforms>
6. European Commission, Environmental sustainability in the CAP. https://agriculture.ec.europa.eu/sustainability/environmental-sustainability/cap-and-environment_en
7. Europska komisija. Odgovori europske komisije na tematsko izvješće Europskog revizorskog suda: „Bioraznolikost na poljoprivrednim zemljištima: doprinos ZPP-a nije zaustavio njezino smanjivanje“. Godina nastanka: 2013. https://www.eca.europa.eu/Lists/ECARepplies/COM-Replies-SR-20-13/COM-Replies-SR-20-13_HR.pdf
8. Europska komisija, Ukratko o Zajedničkoj poljoprivrednoj politici. https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_hr
9. Europski parlament, Gubitak bioraznolikosti: Zašto se trebamo brinuti i koji su uzroci? Godina nastanka: 2020. <https://www.europarl.europa.eu/topics/hr/article/20200109STO69929/gubitak-bioraznolikosti-zasto-se-trebamo-brinuti-i-koji-su-uzroci>

10. Europsko vijeće, Bioraznolikost: kako EU štiti prirodu.
<https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/biodiversity/>
11. Ghergii, O. (2021). Osservatorio balcani e caucaso transeuropa: The new common agricultural policy: green on greenwashing.
<https://www.balcanicaucaso.org/eng/Areas/Europe/The-new-common-agricultural-policy-green-or-greenwashing-212952>
12. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Datum pristupa 16.4.2024.
<https://www.enciklopedija.hr/clanak/bioloska-raznolikost>
13. Mikuš, O., Kovačiček, T., Hadelan, L., & Jež Rogelj, M. (2020). Agrookolišni pokazatelji i njihova primjena u Zajedničkoj poljoprivrednoj politici EU (ZPP). *Glasnik zaštite bilja*, 43(6): 13-20. <https://hrcak.srce.hr/file/375125>
14. Ministarstvo poljoprivrede (2023). Narodne novine. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2023_12_157_2415.html
15. Mupepele, A. C., Bruelheide, H., Brühl, C., Dauber, J., Fenske, M., Freibauer, A., ... & Klein, A. M. (2021). Biodiversity in European agricultural landscapes: transformative societal changes needed. *Trends in ecology & evolution*, 36(12), 1067-1070. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0169534721002469>
16. Pe'Er, G., Finn, J. A., Díaz, M., Birkenstock, M., Lakner, S., Röder, N., ... & Guyomard, H. (2022). How can the European Common Agricultural Policy help halt biodiversity loss? Recommendations by over 300 experts. *Conservation Letters*, 15(6), e12901. <https://conbio.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/conl.12901>
17. Pokos, V. (2013). Agro okolišne mjere. *Glasnik Zaštite Bilja*, 36(5),4-10. <https://hrcak.srce.hr/file/239951>